

HÂŞİM'İN ŞİİRİNDE RENKLER

DR. NECDET BİNGÖL

Ahmet Hâşim "Göl Saatleri"nin "Mukaddime"sinde:

Seyr eyledim eşkâl-i hayâtı
Ben havz-ı hayâlin sularında,
Bir aks-i mülevvendir onunçün
Arzın bana ahcâr-ü nebâtı.

Diye yazdığı mısralarda, dünyadaki taşların ve bitkilerin renkli bir akisten başka bir şey olmadığını söylüyor . Bu "renkli akis", Hâşim'in hemen her şiirinde vardır. İşte bunun için Ahmet Hâşim'in şiirlerindeki renklerin çeşidine bakarak bu renklerin nasıl bir derunî görüşle öyle göründüklerini araştırmaya çalışacağız.

Önce, renk dediğimiz şey nedir, renklere çeşitli çağlarda verilen anlamlar nelerdir? Bunları gözden geçireceğiz, sonra da, "Renkler" yolu ile Hâşim'in mânevi hayatının portresini çizmeyi deneyeceğiz.

Renk, fizik ve fizyolojik târifi ile, kısaca, renkli bir cisimden göz aracılığı ile alınmış bir algıdır. Kâinat üzerine açılmış bir pencere olan göz, retina vasıtasıyla, bizi çevreleyen renkli âlemden aldığımız algıları beynimize nakleder; böylelikle, tabiattaki ve çevremizdeki canlı, cansız cisimlerin renklerini fark ederiz. Ama, bir cismin rengini söylerken çoğu zaman yanlış, daha doğrusu eksik söyleriz. Meselâ bize limonun rengini sorsalar, hiç düşünmeden sarı deriz. Evet, ama limon normal bir göze ve ancak beyaz ışık altında sarı görünür. Aynı limon kırmızı ışık altında beyaz; mavi veya yeşil ışık altında boz ya da kahve rengi görünecektir. Netekim bir manzara günün saatine göre, yani güneşin yüksekliğine, atmosferin durumuna göre renk değiştirir. Demek ki aslında eşyanın rengi yoktur, kendisini aydınlatan ışığın rengine bağlı olarak onun da rengi dağışır. Bu, Epikür'denberi bilinen bir gerçektir. O halde renkli bir cisim beyaz veya çeşitli ışıklar altında, nasıl çeşitli renklerde görülebiliyorsa, şair gözü ile görülen eşya da, cisimler de öyle renk değiştirebiliyor. Bu renk değiştirme şairin o andaki duyusuna, düşünüşüne, hatta mizacına uyuyor. Görüş bir kişiden ötekine göre değişebildiği gibi, aynı kişi-

nin fizyolojik ya da psişik durumuna göre de değişebiliyor. Bir yerimiz ağrıdığı, ıstırap duyduğumuz vakit, eskiden bizim için neşeli bir dekor olan yerler kedere bürünüveriyor, gözlerimiz neşe veren renkler yerine, kederli renkler görüyor. Fransız filozofu Guyau bu görüşü: "Manzara bir ruh halidir." Diye özetliyor.

Renk, bildiğimiz gibi, Newton'un çalışmalarıyla incelendi ve prizma bize yedi rengi verdi. Renk hakkında araştırmalar yapılmadan önce de insanlar yer yüzünde gördükleri tarihten itibaren ya tabii renkli bir dekor, gök, toprak, su gibi, ya da medeniyette ilerledikçe yaptıkları âlet ve eşyanın yarattığı yapma, fakat her zaman renkli bir dekor içinde yaşadılar. Kâinatı renksiz tasavvur etmek mümkün olmadığını düşünürsek, renk hep vardı ve hep var olacaktır. İşte bunun için insanlar renklerin meydana getirdiği bir dekorun tesirinde kaldılar. Nasıl klamasınlar ki, mânasını bir türlü tahlil edemedikleri gök, aslında rengi olmadığı için mavi görülmekte, ancak güneşin doğuşunda ve batışında kırmızı nüansları göstermektedir. Deniz maviliği de, gökkuşağındaki renkler de öyle değil mi, bu yüzden eski çağlardaki insanlar ona kutsallık vermemişler miydi?

Bir "Şekil"ler âlemi olduğu gibi bir de "Renk"ler âlemi var. Şekiller bize rahatlık, rahatsızlık, huzur, sıkıntı, fayda, zarar getirebiliyor; koyu, keskin, açık, soluk, kapanık renkler de bizde çeşitli ruh halleri yaratabiliyor ve adeta dünyayı başka bir gözle görmemize sebep oluyor. Psikolojik testler, renk tercihi ile ilgili meraklı sonuçlar vermiştir. Bunlara göre, içi kırmızıya boyanmış telefon kulübeleri müşterileri daha çok cezbe yormuş. Bir odanın renginin, içinde oturan kimsenin davranışı üzerindeki tesiri de incelenmiştir: Meselâ, ameliyat odalarını yeşil-mavi renklere boyamak uygundur, çünkü, bu renkler operatörün gözlerini dinlendiriyor ve neşterini emniyetle kullanmasını sağlıyor. Bazı akıl hastahanelerinde melankolik hastalar kırmızı ışıkla, nöras-tenikler mavi ışıkla tedavi edilince iyi neticeler almıyor.

Renkler arasında bir tercih yapmak, coğrafi yerden ziyade yaşa göre değişiyor. Mavi renk birinci yeri alıyor, arkasından kırmızı renk geliyor. Goethe renklerin insan psikolojisi üzerindeki tesirini gayet iyi biliyordu. Hatta "Renkler Nazariyesi" adlı bir kitap bile yazmıştı. Söylerler ki Wagner ancak kırmızı bir dekor içinde konpozisyonlarını yapabilirmiş. Yakup Kadri'nin romanlarında çizilen dekorlarda çoğu zaman kırmızı ve nüansları hâkimdir. Romantik şairler de kırmızıyı severlerdi¹. "..... Ama bundan başka özel bir sevgimiz de

1 "Romantizm'in Tarihi"-Théophile Gautier. Çev. Dr. Necdet Bingöl. S.: 54 Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen kitapları No. 125.

vardı, kırmızı sevgisi; şimdi siyasi ihtiraslarla şerefi lekelenen, erguvan rengi, kan, hayat, ışık, sıcaklık olan ve altınla, mermerle o kadar güzel uyuşan, modern hayattan ve hatta resimden çekilip gittiğini görmekle cidden üzüldüğümüz bu asil renge âşıktık.”

Parnasien şair T. Gautier şöyle yazıyordu: “İşitme duygusu fevkâlade gelişmişti; renklerin gürültüsünü işitiyordum. Yeşil, mavi, sarı sesler gayet belirli olarak dalgalar halinde bana geliyordu.”

Senbolist Arthur Rimbau ise, “Voyelles-Sesli harfler” şiirinde:

“A kara, E beyaz, I kırmızı, U yeşil, O mavi.” Renklidir diyor. Demek ki senbolist şairlerden bir kısmı harflerde bile bir takım renkler tasavvur ediyorlardı.

Ressamların üslupları da kullandıkları renk tonlarına göre isimlendirilmiştir. Konumuz dışı olduğu için örnekler vermek istemiyoruz.

Bildiğimiz gibi insan ta başlangıçtan bu yana renkle yakından ilgilendi, rengin sırrını araştırdı ve onu kullanmak için çareler düşündü, usuller icat etti. İnsan, her şeyden önce renklerin kendisi için, gözü için, zevki ve faydası için yaratıldığını düşünmekte haklıdır. Çünkü bu düşünüş insanın egoizmini tatmin eder, sonra da, bildiğimiz gibi, tabiat, yer yüzü yaratıkları içinde özellikle insanı renklerden en çok faydalanabilecek olarak yaratmıştır. İşte bu yüzden ki her dilde renkleri sözle verebilmek için bir çok isim, sıfat bulmak, adeta bir “Renkler Sözlüğü” hazırlamak zarureti hasıl oldu.

Çağlar boyunca renkleri kısaca gözden geçirecek olursak, tarih öncesi devirlerde dinî merasimlerde genellikle kırmızı ve beyaz renklerin kullanıldığını görüyoruz. İnsanlık başlangıçta belki estetik bir duygudan ziyade fayda gayesiyle renkleri kullanmak zorunda kaldı. Altemira, Lascaux gibi mağaraların duvarlarını süsleyen resimlerdeki sarı, kırmızı, mangan oksidi siyah renkler dikkati çekiyor. Daha sonraları renk bir ferdin veya ailenin belirgin bir niteliği olarak kullanılıyor. Bugün de Avustralya yerlilerinin bazıları mağaralarını, vücutlarını kırmızı ve beyaz desenlerle süslüyorlar. Dinî ve totemik gayelerle yapılan resimler yerini, zamanla, gerçek sanata bırakıyor, sanatta renk tabii ve mukadder yerini alıyor. Neticede renk sanatı form sanatı ile birleşiyor. Eski Mısırlılar, Kaldeliler, Asurlular mavi, yeşil mineleri kullandılar. Fenikeliler boyama sanatını biliyorlardı. Eski Yunan ve Roma’da da renge önem verildiğini biliyoruz. Zeus-Jupiter mavi veya kırmızı bir manto giyiyordu; bu, gök ve ateşi temsil ediyordu. Diyonizos-Baküs kırmızıyı beğeniyordu; senbolü de aynı renkteki şaraptı.

İnsanlar muhtelif devirlerde renklerin kuvvetine inanıp dinî, kutsal bir takım mânâlar vermişler, renklerle bir çok semboller yaratmışlar, ve renkleri, psişik durumlarını anlatmaya yarayan ifade vasıtaları olarak kullanmışlardır. Meselâ 9. yüzyılda III. Papa Inoscent renklere şu anlamları vermiştir: Beyaz, ışığın ve safiyetin timsalidir, neşeyi, mâsumluğu, zaferi, ölümsüzlüğü; kırmızı, ateşi, kanı, ilâhî aşkı; yeşil, ümidi, ebedî hayat arzusunu; menekşe rengi, tövbeyi; siyah ise matemi ifade eder.

Yunan klisesine göre: Kırmızı, merhameti, din yolunda şehit olma arzusunu; altın sarısı, şerefi, kudreti; safran sarısı, günah çıkarma arzusunu; yeşil, imanı, ölümsüzlüğü, hayranlığı; mavi, ümidi, samimiliği, dindarlığı; soluk mavi, barışı, vicdanı, güzel sevgisini; erguvan rengi adaleti; beyaz, aşkı, mâsumluğu, saflığı; gri renk kederi, matemi, tasayı dile getirir.

Bizde ise, siyah mateme; beyaz mâsumluğa, temiz yürekliliğe alâmettir; yeşil renge kutsal bir anlam da verilmiştir. Eski minyatürlerimizde, çinilerimizde, mavi, mavinin çeşitli tonları, kırmızı, altın sarısı, yeşil hâkim renklerdir. Kırmızı, belki bayrağımızın rengini hatırlattığı için, halkın çok beğendiği bir renktir. Mavi de öyle. Fransız sözlüğüne giren ve açık mavi veya yeşile çalan mavi renkteki kıymetli bir taşın adı olan "Turquin", "Turquoise" kelimeleri de Türk-Turque kelimesinden yapılmıştır. Bu da, bir bakıma, mavi rengin Türk'lerde çok kullanıldığını ifade eder. "Atatürk ve Bayrak" adlı yazısında Enver Behnan Şapolyo² şöyle diyor: "Atatürk mavi rengi, yani turkuvaz rengini severdi. Çünkü bu renk eski Türk bayrağının rengi idi. Bu renk Selçuk çinilerinde ve Mevlâna türbesinde (Kubbe-i Hâdra) da görülmektedir. Sünnet çocuklarının entarisi mavidir. Köylü gençleri bayramlarda mavi gömlek giymektedirler. Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi sıralarında giydiği çizme mavi, yani gök renginde idi."

Renkler milletlerin bayraklarında, armalarında da kullanılmış, böylelikle milletlerin psikolojisinden izler taşıyan bir nitelik de kazanmıştır.

Yukarıda da söylediğimiz gibi, yazarların, ressamların, müzisyenlerin tercih ettikleri renk veya renkler var. Gayet tabii ki Şairlerin de beğendikleri, ister farkında olarak, ister bilmiyerek, sık sık kullandıkları renkler vardır. Kimi şâirler beyazı tercih ederler, kimileri de siyahı. Alman romantik şâirlerinin siyahı çokça kullandıklarını, Baudelaire'in siyahı sevdiğini, biliyoruz.

Hâşim'in şiirlerine gelince: Ahmet Hâşim'in şiirlerini inceliyenler, her halde kırmızı rengin göz ahcılığına kendilerini kaptırmış olacaklar ki, onun

2 Enver Behnan Şapolyo: Türk Kültürü, sayı: 79, Yıl I x, Kasım 1970, Atatürk Sayısı.

şirlerinde kırmızı ve kırmızı nüanslarından başka bir renk görmezler ve göstermezler. Abdühak Şinasi Hisar³: "Ahmet Hâşim'in şiirinde kendine mahsus bir âlemi ve hususi bir saati vardır. Hakikati vâzih gösteren ve hayale müsait olmayan güneşin ufka veda ederek çekildiği ve kızılığın aksi ile bütün tabiatın, suların, ağaçların ve kuşların tutuşmuş gibi göründükleri ve kanıyor hissini verdikleri bir zaman yok mudur? İşte Ahmet Hâşim'in sevdiği o andır. O, şiirlerinde hep bu gurubun döktüğü kanları, suların alevini, dalların ve ağaçların yanan hallerini ve kuşların alevden halk olunmuş gibi görünmelerini tasavvur etmiş, hep bu bir Günün Sonunda'ki akşamın kanayarak geceye döktüğü zamanların şâiri olmuştur. O, hep lâ'lden kelimeler kullanıyor. Yine o bir nevi âfitab-ı temmuz giyiyor, bir nevi şule-i cihansûz içiyor gibidir. Onun her mısraı kızıl bir ziya gibi yanyor ve ruhu tutuşturuyor." ".....Mısramı mutlaka kızıl bir renge boyamak ister ve buna muvaffak da olurdu. Âlemine boyadığı renk hep bu alev, hep bu kan kızılığdır⁴." diyerek Şerif Hulûsi de kırmızı üzerinde ısrarla duruyor. Oysa A. Hâşim'in şiirinde kullandığı renklerin sayı itibariyle en fazla olanı, kırmızı değil, siyahtır; mısraları incelediğimiz vakit bunu açıkça görüyoruz.

KULLANILIŞ SAYISINA GÖRE RENKLER:

1- *Siyah*: Hâşim bu rengin adını bazan siyah diye söyler, bazan da karanlık, zulmet, zalâm, muzlim diyerek aynı kara rengi verir: "Karanlıkta beyaz kuşlar" bir şiirine başlık olmuştur. Gene aynı şiirde:

Vahşi karaltılardaki sîmîn kuşların
Mer'î miyan-ı sîne-i yeldada yerleri.

"Yarasalar" adlı şiirinde:

Giderler, gelirler... san örmekteler
Nücûm-u kederle zalâm-ı şebi.

Olduğu gibi, kara renk doğrudan doğruya kullanılıyor. Bazan da:

Lâkin
İniyor
İşte leylin zalâm-ı bîdâdi...

-Yollar-

3 Şerif Hulûsi: Ahmet Hâşim, Hayatı-Şiirleri, Remzi Kitapevi 1947. S.:XXVIII-XXIX.

4 Aynı eser s.: XXX.

Karanlık, gadreden, cefaeden kara bir varlıktır.

Bir şiire de "Zulmet-Karanlık" başlık olmuştur. Aynı şiirde:

Dizim eğildi; soğuk bir deniz gibi zulmet
Ağır ağır boğuyor bende ömr-ü bîsûdu.

Gene aynı şiirde, daha dört defa "zulmet ve karanlık" kelimeleri ile siyah renk kullanılıyor.

"Deniz" şiirinde:

Çarparken ufku zulmete bir bahr-i pür-hurûş
Ufuk siyahtır.

"Şeb-i Nisan" da ise:

Ey çeşm-i siyâh, ey dağmık zülf-ü şeb-engîz,

Siyah renk gözün sıfatı, oluyor siyah saçlar da "zülf-ğü şeb-engiz sıfat tamlaması ile ifade ediliyor.

Sesimde ufku soran muhteriz, derin ve uzak
Bu ra'şe... reng-i şeb-âlûd-u zülf-ü mağmumum,

Yukarıdaki mısralarda zülfün rengini belirtmek için "reng-i şeb-âlûd-u zülf-ü mağmumum-gece rengi, yani siyah bulaşmış gamlı zülfüm" diyor şair. "Aks-i Sadâ" adlı şiirden aldığımız yukarıdaki mısralar ve gene aynı şiirdeki şu mısralarda şair:

Ve bil ki râhımı zulmette eyledim ta'kîp,
diyerek zulmet-karanlık, havanın rengini veriyor.

Ve şimdi zülmet-ü-vaşette her emelden uzak,
mısramda ise korku dolu karanlıkla karşı karşıyayız.

Yalnız sadâ-yı kalbime münâd-ü-mu'tekid
Zulmetlerin kudâmunu ben şimdi isterim

-Şimdi-

Mısralarında görüldüğü gibi Hâşim havanın kara renklere büründüğü zamanı tercih ediyor. Gene aynı şiirde:

Mezc eylemiş zalâmını yeldâma infiâl.

İnfiâl-Öfke, kızgınlık şairin gecelerine kara rengini katmış oluyor.

"Şafkta" şiirinde:

Zulmet bizi çekmekte visâle...

Karanlık, sevgili ile buluşmaya teşvik ediyor şairi.

Aşkın bu karanlık gecesinde
Bülbül yine vahşî müterennim,

Başlığı "Karanlık" olan bu şiirde aşk gecesinin rengi de siyahtır.
"Karie-Okuyucuya" şiirinde:

Muzlim şeceristan arasında
Esrâr ile yekpâre münevver
Bir yoldur açılmış sana derdim

Diyen Hâşim, okuyucuya açtığı derdini kara ağaçlar arasından geçen bir yola benzetiyor.

Bir nefha-i meçhûlenin eşyâya temâsı,
Zulmetlerin esrârını baştan başa sallar,

-0-

Bilinmeyen bir esişin dokunuşu karanlıkların sırlarını sallar. Demek ki dekor gene siyah renklidir. Aynı şiirden bir başka mısra:

Sâkin soluyorken gece eşbâh-ü-avâlim,
Yalnız o ziyâlarda kalır sâkin-ü-muzlim.

Gece sessiz sessiz soluyorken dünyanın benzerleri, yalnız o aydınlıkta hareket-siz ve karadır.

Annemle karanlık geceler ba'zı çıkardık;

-Sensiz-

Dekor siyah gecedir. İkinci mısra da "karanlık" canlı bir varlıktır:

Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık
Sessiz uzatır tâ ebediyetlere kollar... ..

Dekor gene siyahtır. Aynı şiiri okumaya devam edelim:

Zulmette neler hissederek korku duyardı:
Gûya ki hafî nefesin nefha-i serdi,
Rûhunda bu ferdâ-yı siyah-rengi fısıldar.

Çocukluk anlarından söz açan şair karanlıklar içinde korku duyduğunu, gizli bir nefesin sertçe esişinin ruhuna siyah renkli geleceği fısıldadığını söylüyor. Bu şiirde daha yedi kere karanlık veya zulmet kelimeleriyle siyah renk kullanılacaktır. "Hazân" şiirindeki şu mısra da:

Rûhumda bugün zulmet-i pür-girye onundur.

Ağlayış dolu karanlığın sadece dışarıda değil ruhunda da olduğunu anlıyoruz. "Hasta iken" adlı şiirde:

Bir ince çocuk çehresi-ben-muzlim-ü-ebkem,

Zulmet o kadar doldu ki âfâk silindi,

Tüllerde yatan hastayı sarmıştı karanlık;

Mısralarında görüldüğü üzere şair, her yerde karanlığı arayıp bulmakta, mustarip ruhu ancak, eşyayı gözden silen kara renkte dinlenebilmektedir.

“Çöllere” şiirinde karanlık ve zulmet kelimeleri beş defa kullanılıyor.

Hâşim gençlik şiirlerinde de siyahı çokça kullanmıştır:

Bir sehâb-ı siyah içinde ayân,
 Sarı bir çehre

-Hayâl-i Aşkım-

Zalâm-ı leylede mer’îdi râh-ı zer-kârı

-Peri-i Hürriyet-

Aynı şiirde şair Hürriyet Perisinin çiçeklerle örülmüş siyah saçlarını şöyle anlatıyordu:

Şükûfelerle örülmüştü zülf-ü leyl-eseri.

Ve onun:

Gülen dudakları zulmette kanlı bir güldü.

“Hilâl-i Semen” şiirinde:

Bu duâsıydı eski bir rûhun
 Sis ve zulmette gizli âtiye.

Âti-Gelecek de zulmette gizlidir.

“Kış” şiirinde:

Zalâm-ı hücre-i ye’sinde bir ziyâ îkaad
 Eyle ey fânî,

Şair keder hücrelerinin karanlığında bir ışık yakmaktadır.

“Güneş” adlı şiirde güneşe seslenerek:

Güneş? bu zacreti rûhumda başla teskîne,
 Bu ufk-u leyleyi kalb et bir ufk-u şîrine.

Diyen şair ruhundaki sıkıntıyı yatıştırmasını ve karanlık ufku sevimli bir ufuk haline koymasını güneşten istiyor.

“Akşamlarım” şiirinde de Hâşim muzlim, zulmet kelimelerini üç defa kullanıyor. Burada verdiğimiz ve vermediğimiz örnekler siyah rengi ifade eden kelimelerin elli dört kere kullanıldığını gösteriyor.

2- *Kırmızı ve Kırmızı nüansları* : Hâşim'in kullandığı kırmızı renk içinde en fazla "kan rengi"ne rastlıyoruz. Bu kelime bâzan kan, bâzan hûn (farsca kan), bâzan kan kökünden gelme bir fiil olan kanamak, veya kanlı sıfatı ile verilmiştir:

Gurûb-u-hûn ile perverde-rûh olan kuşlar

-Siyah Kuşlar-

Mısırânda gurup (güneşin batışı) sadece hûn sıfatını alıp bir tamlama olmuştur.

Suya bir hûn-u âteşin akıyor...

-Batan Ayın Kenarına Satırlar-

Da ise, Hûn-kan kelimesi isim olarak kullanılmış, telkin ettiği kırmızı renk gene kırmızı nüansı olan âteşin sıfatı ile daha da şiddetlendirilmiştir.

Dökerken ufka donuk, kanlı bir ziyâ Eylül,

-Son Bahar-

Mısırânda ise ziya-ışık kelimesinin anlamı Donuk ve Kanlı sıfatları ile kuvvetlendiriliyor.

"Aks-i Sadâ" adlı şiirin ilk mısırânda:

Gözümde vahşet-i hûnîn-i şems-i gâribe bak,

Hûnîn-kanlı sıfatını gene görüyoruz.

Karşında ufku-hûn-u cidâl etti irtisâm.

-Kendime-

Burada da Cidâl-Savaş ismine Ufku-hûn-Kanlı vasfı eklenmiştir.

"Ölmek" adlı şiirde:

Titrek

Parıltılarla yanan bir mesâ-yı mezbaha-renk

Dağılırken suhûr-u uryâna,

Doğrudan doğruya kırmızı renk yerine, kanı akla getiren mezbaha-renk (Mezbaha-hayvan kesilen yer) denilmek suretiyle aynı renk çağrışımı oluyor.

Gene aynı şiirde:

Kanlı bir gömlek

Gibi hârâ-yı şemsi arkamdan

Alıp sürükliyerek,

Kanlı sıfatı kullanılıyor.

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,

-Merdiven-

Bu beyittede de kan kelimesi "kanar"da fiil; "kanlı"da bülbüllere sıfat olarak kullanılıyor.

Mahmûr ışıklar yüzer esrâr üzerinde,
Yorgun sular üstünde kanar bir şeb-i hande...

-0-

Burada da Kanamak, kan ve kırmızı renk çağrışımı var.

"Hazân" şiirinde:

Bir kanlı ziyâ haşrediyorken, onu bir yed,

.....
.....

On beş senedir, ufka güneş kanlı düşerken;

Görüldüğü gibi, ziyanın ve güneşin sıfatı kanlıdır.

"Süvârî"de ise:

Bir süvârî geliyor kan rengi.

Ve nihayet "Perî-i Hürriyet" in:

Gülen dudakları zulmette kanlı bir güldü.

Hâşim'in kullandığı kırmızı nüansları içinde frekansı sekiz olan ateş rengi ve onun sıfatı olan âteşin var:

Ah o kuşlar ki şimdi bî-hareket
Suların âteşinde sallanıyor...

-Batan ayın kenarına satırlar-

Aynı şiirin son mısraı şöyle bitiyor:

Suya bir hûn-u-âteşin akıyor...

Yukarıdaki mısrada suya akan kanın ateş kadar sıcak veya ateş renkli olduğunu görüyoruz. Ateş rengi bazan da "iştîâl eylemek-yanmak, alevlenmek" anlamına gelen kelime ile verilmektedir:

Akşam, ufukta beldeler eylerken iştîâl
Örter cebîn-i neş'eyi bir hüzn-ü bî-sebep;

-Son Saat-

Veya "yanmak" fiili ile:

Sular mı yandı? neden tunca benziyor mermer?

-Merdiven-

“Parlıt” şiirinde ise:

Âteş gibi bir nehr akıyordu,
Rûhumla o ruhun arasından,

İki ruh arasında akan nehir hem ateş kadar sıcak, hem de ateş renklidir.
Hâşim, başını tasvir eden şiirinde:

Bir kızıl çehrede âteş gözler,

-Başım-

derken ateş gene sıcaklığı ve rengi ile alınmış oluyor.

Yaprak ateş oldu, kuş ta yâkut;

-Ağaç-

Yukarıdaki mısırâda ateş kelimesi sadece kırmızı nüanssını vermek için kullanılmıştır. “Bahçe” şiirinde ise:

Bir Acem bahçesi, bir seccâde,
Dolduran havzu, ateşten bâde...

“Ateş”, şarabın kırmızı rengini de ifade ediyor.

Şimdi de gene bir kırmızı nüansı olan Kızıl rengin bulunduğu mısırâları araştıralım:

Döner bu sâhil-i niyliye gölgeden kuşlar
Ağzlarında güneşten birer kızıl dür-ü nâb.

-Akşam-

Akşam saatlerinde kuşlar güneşten aldıkları kızıl renkli halis incilerle dönmektedir. “Siyah Kuşlar” şiirinde:

Gurûb-u-hûn ile perverde-rûh olan kuşlar
Kızıl kamışlara- yâkut âba konmuşlar;

Gurubda- gün batarken, kamışların rengi kızıldır.

Bu bir lisân-ı hafidir ki rûha dolmakta,
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...

-Merdiven-

Gene güneşin batma vaktidir ve kavalâr kızıldır:

Bir kızıl çehrede âteş gözler,
Bana gûyâ ki içimden bakıyor?

-Başım-

Daha önceki mısralarda Kızıl sıfatı eşyanın bir vasfı olurken burada yüz'ün sıfatıdır. "Hazân" şiirinde:

Bir gün ki hazân ufka kızıl dalgah bir nûr,
Bir kanlı ziyâ haşrediyorken, onu bir yed.
Bir bâd-ı haşîn aldı o rü'yâyı müebbed.

Hâzan-Sonbahar ufka kızıl dalgah bir nûr, bir kanlı aydınlık yığmaktadır.

"Perî-i Hürriyet" şiirini okuyalım:

.....
Kızıl ve gölgeli kıvrıntılarda gizlenmiş
O hüsn-ü müskiri sarmıştı lerze-i hâhiş;

Hürriyet Perisi kızıl ve gölgeli kıvrıntılarda gizlenmiştir.

Başka bir kırmızı nüansı olan Yakut rengi iki defa su'ya bir defa da kuş'a renk vermektedir; gün batarken siyah kuşların bulunduğu su yakut rengindedir:

Gurûb-u hûn ile perverde-rûh olan kuşlar
Kızıl kamışlara yâkut âba konmuşlar;

-Siyah Kuşlar-

"Piyale"de yayımlanan "Son Bahar" şiirinde:

Suyu yâkuta döndüren bu hâzan,
Bizi gark eyliyor düşüncelere...

Diyen şair, sonbaharla kızaran yaprakları suya düşürerek suyu yâkut rengine boyamaktadır. Gene gün batışı dekoru içinde şair:

Gün bitti. Ağaçta neş'e söndü.
Yaprak ateş oldu, kuş ta yâkut;

Empresyonist bir fırça vuruşuyla ateş renkli bir yaprak ve yâkuttan bir kuş çiziveriyor.

Daha önce de verdiğimiz şu mısralarda Hâşim Fovist bir ressam gibi kırmızı nüanslarını yoğunlukla kullanmış ve buna Alev'in kızılığını da katmıştır:

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur Alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? neden tunca benziyor mermer?

“Karanfil” adlı şiirde:

Yârin dudağımdan getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil,

Karanfili tasvir için kullanılan “yârin dudağımdan getirilmiş” ve “bir katre alevdir” sözleri karanfilin sıcaklığını, ama daha çok da kırmızı rengini belirtmektedir.

“Bahçe” şiirinde ressam-şair Hâşim, yeri, göğü ve ağaçların dallarını keskin ve sıcak renklerle çiziyor. Özellikle dallar batan güneşin akislerini taşıdığı için Mercan rengindedir:

Gök yeşil, yer sarı, mercan dallar.,

Kırmızı - mavi karışımı olan Erguvan rengi ise bir defa kullanılmıştır:

Gün bitti. Ağaçta neş'e söndü.

.....

Yaprakla kuşun parıltısından

Havzın suyu erguvana döndü.

-Ağaç-

İçinde Kırmızının hâkim renk olduğu Kırmızı-Sarı karışımı Bakır rengi Hâşim'in şiirine bir defa girmiştir:

Şu bakır zirvelerin ardından
Bir süvârî geliyor kan rengi.

-Süvârî-

Batan güneşin kırmızı renkleriyle tepelerin bakır rengini aldığı görülüyor.

Tunç rengine şu mısırâda rastlıyoruz. Bilindiği gibi, bu renk Kırmızı-Sarı karışımıdır:

Sular mı yandı? neden tunca benziyor mermer?

-Merdiven-

3- *Altın rengi*: Renkler yelpazesinde üçüncü yeri otuz bir frekansla Altın rengi işgal ediyor. “Yollar” şiirini okuyalım:

Bir lamba hüznüyle

Kısıldı altın ufuklarda akşamın güneşi:

Aynı şiirde yedi defa Altın rengi arapça kelimeler olan Zer, zerrin, zeheb, yahut zeheb'in sıfatı olan zehebî=altınımı, altın renginde, kelimeleri kullanılmaktadır:

Gurûp içinde bu eşkâl-i bâ-hudûd-u zehep

.....

Bir el

Deriçelerde bir altın ziyâ yakıp indi,
 Aktı âb-ı sükûta yıldızlar
 Bütün sular zehebî lerzelerle işlendi.

.....

Şimdi zer gözleriyle tâ öteden
 Gam-ı ervâhı vecde da'vet eder

.....

Biri altın göziyle, gûya ki,
 Sana ey kalb-i müphem-ü-bâki
 "Gel?" diyor.

.....

Şimdi zer gözleriyle, tâ öteden
 Tâ öteden

.....

Yukarıya aldığımız mısralarda: Ufuklar altın rengindedir, gün batar-
 tarken, sınırı olmayan şekiller altındadır, bir el perdelerde bir altın ışık yakıp
 iner, bütün sular altın titreyişlerle işlenir, gözler altındandır." Zulmet"
 şiirinde:

Ve sonra git. Bana biva'd olan bu yollar hep
 Adımların çün açılmış pür-incilâ-vü-zehep...

Şairin "Ey sen" diye hitap ettiği kimse için bu yollar parlak ve altın renklerle
 doludur. Gene aynı şiirde:

Lâkin sen
 Dudakların yine pür-hande, gözlerin pür-zer,

Dudaklar gülüş, gözler ise altın renklerle doludur.

O belde-i zer-ü-hulyâda bekliyen gözler
 "Nerde?;" derlerse.

O ülke de altın renklidir.
Burada da altın rengini görüyoruz:

Deniz,
Sürüklenir zehebi kumlar üstünde,

-Yaz-

Deniz altın renkli kumlar üstünde sürüklenmektedir.

Hâşim "Birlikte" şiirinde ay'ı altın bir güle benzetmektedir:

Gecenin dallarında şimdi açan
Bu kamer,
Bu altın gül...

"Aks-i Sadâ" şiirinde "zer-altın kelimesi üç defa kullanılıyor:

Hudûd-u leylede yüzlerce çeşm-i âteş-ü-zer...
Kopardığım o nücûmun kalırdı bende zeri,
Zer-i nücûm ile nakş oldu pâyımın eseri,

Şu mısralarda da kuleler gün doğarken altın renklidir:

.....
Güller ki kamyştan daha nâlan,
Gün doğdu yazık arkalarında?
.....
Altın kulelerde yine kuşlar,
Tekrarını ömrün eder i'lân,

-Bir Günün Sonunda Arzu-

"O" şiirinde manzaranın ruhu gümüş rengi dumanlarla ölürlen, karşıda yer yer altın bir ürperiş vardır:

Sîmîn dumanlarda ölür rûhu menâzır,
Bir ra'se-i zerrin tâ karşıda yer yer

Şair Dicle nehrinden söz ederken:

Bir feyz-i ziyâ haşredederek âb-ı zerinde,
Bir kabile-i rûh-u kevâkip gibi mahmûr,
Zulmette çizer, Dicle uzun bir reh-i pür-nûr...

-Sensiz-

Dicle'nin altın sularında ışıkları bol bol bir araya toplamıştır. "Hazan" şiirinde krizanteme verilen renk altındır:

Âvare felâket gülü, altın krizanten,

Hâşim hüznü, keder, acı-gibi soyut bir kavramı altın ile bir arada kullanıyor:

Bir hüzn-ü müzehhep gibi durgun yine Dicle,
Sessizliği olmuş yine rü'yalara hacle.

-Nehir Üzerinde-

Gene aynı şiirde kürekler sessizce nehrin altın renkli sularının göğsünü yırtar:

.....sessizce kürekler
Nehrin zehebî sine-i emyahını yırtar,
Ağlardı o altın suyun üstünde bir âhenk,
Bir ince tül altında duran zülf-ü zerîni;

Güneş batarken sanki altın, safir, elmas renkleri bir birine karışır ve bir ışık kıvılcımı dökülür:

Sanki zerîni, safir-ü elmasın,
İmtizâcat-ı renk-renginden
Dökülen bir şerare-i nûrun,
Hep bu emvac-ı lem'a-perveridir!..

-Gurûp-

"Perî-i Bahar şiirinde:

.....
Altın ufuklarında uçar mâî manzaralar;

Ufuklar altın renklidir.

Sevgili güldüğü zaman:

Güldün; şafak-ı şi-rime altınlı ziyâlar
Bir ufk-u ezelden gülerek şimdi saçıldı;

-Sürûd-uEmel-

Diyor şair.

"Her güzellik için" şiirinde güzelliği anlatırken:

Müzehhep, hande-ver bir şi'r-i rüyâ...

mısrâî ile güzelliği altın renkleriyle parıldayan, neşeli bir rüya inceliği, zarafeti olarak niteliyor. Gene aynı şiirde:

Senin ey hande, ey şi'r-i müzehhep,
Senin nûrunla kaimdir hayâtım...

aynı kullanışı görüyoruz.

Hâşim yolların rengini hep altın rengi ile çizer:

Zalâm-ı leylede mer-îdi râh-ı zer-kârı

-Perî-i Hürriyet-

Ve hayalin rengi de altın rengidir:

Zer-i hayâl ile perverde nâşinîde, tarî
Şükûfelerle örülmüştü zülf-ü leyl-eseri.

-Aynı şiir-

Hürriyet Perisinin gözündeki yaş da zerrîn-altın renklidir.

Gözünde Katre-i zerrîn-i ihtirâs-ü-heves.

4- *Sarı*: Hâşim'in sevdiği renkler arasında dördüncü sırayı Sarı alıyor. Bu bazan yollara sıfat olmaktadır:

Harâb olan sarı yollarda kalmamış ne gelen,
Ne giden,

-Kış-

Bazan da sulara:

Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta,

-Merdiven-

Şu şiirde sarı rengi vermek için "Sırma" kelimesi sarının yerini alıyor:

Bir sırma kemerdir suya baksam;

-Bir Günün Sonunda Arzu

Havuzun rengi sarıdır:

Hicrân-ı muhîtât ile solmuş, sarı, çıplak,

-Rûhum-

"Çıktığım Geceler"de şair ay'a hitap ederek:

Ba'zan sarı bir çehre-i rü'ya gibi hissiz,
Tenhâ bir ufuktan görünürsün bize sessiz...

Rüyadaki sarı bir yüz gibisin diyor. "Sensiz" şiirinde ay'dan söz edilirken güzel bir benzetişle "...sarı, gücemiş bir parıltı" imajı ile beyit tamamlanıyor:

En sonda nigâh-ı ebediyet gibi titrer,
Tâ ufka asılmış sarı bir lem'a-i muğber...

Yaprağın rengi de sarıdır:

Yorgun, sarı yapraklar uçar bir kuru daldan,

-Hazân-

Gözler de sarıdır:

Titrek, karışık, hasta, hayâli, sarı gözler

-Hasta iken-

Aynı şiirde ışık da sarı:

Âfâka yayarken mütemâdi sarı bir fer,
Birden o donuk gözlere dolmuştu kamerler...

"Nehir üzerinde" ise gök sarı renkte, akşam sahipsiz sese sarı bir renk serpmekte; Dicle'nin rengi de sarıdır:

Akşam... Sarı bir hasta semâ... Bir gam-ı meçhûl...
Serperdi o bîkes sese akşam sarı bir renk,
Gûya ki o gün Dicle'nin üstündeki mâtem
Âfâka sürükler sarı güller, krizantem...

Aynı şiirde, bir sonbahar gecesinin yıldızları silik ve sarıdır:

Müphem, sarı yıldızları bir leyl-i hazânın.

"Bahçe" şiirinde yer sarıdır:

Gök yeşil, yer sarı, mercan dallar.

Hâşim'in Gençlik Şiirlerinden olan "Hayâl-i Aşkım"da gücenmiş, ağlayan bir gökün sarı renkli kırgınlığı altında gelişmiş ve ağlayan bir son bahar tablosu çiziliyor:

Münfail bir semayı giryânın,
Zerdi-i iğbirarı altında
Münkeşif bir hazân-ı nalânın,
Girdibâdî-i gam-nisârında
.....

Bir az daha aşağıda:

Sarı bir çehre... Ah o dem görürüm,
Sarı bir çehre, bir hayâl-i besîm ,
.....
Sarı, pejmürde bir soluk zühre?...

Mısralarını okuyoruz.

Şair, gün batımında can çekişen güneşin yansıyan sarı ışıklarıyla titreyip ağlayan denizin yanında eski günleri anıp ağlıyor; burada Zerd=sarı kullanmıştır:

Şimdi rûhum bu şems-i muhtazırın,
 İn'ikâsât-ı nûr-u zerdiyle,
 Titreyip ağlayan bu deryanın,
 Piş-i emvâç-ı nâle-dârında,
 Böyle bîkes, muhtazır, perâkende,
 Hâtıratının tezekkürâtiyle,
 Ağhyor derbeder, hazîn, hâsir!..

-Gurûp-

5- *Mavi*: Hâşim, mavinin, potasyum ve kobalt silikat karışımı olan, mâdenler üzerine yapılan minelerde kullanılan mavi, bakır oksidi mavi, Prusya mavisî, Paris veya Berlin mavisî... gibi bir çok mavi nüanslarından sadece Arapça su renginde anlamına gelen (mâi) kelimesinden yapılmış Maviyi kullanıyor:

Eder bu da'veti, durgun sularda istiğrap
 Gürültüsüz ve uzak mâi ahûlar...

-Öğleden Sonra-

Ne de âlâm-ı fikre bir mersâ
 Olan bu mâi deniz,
 Melâli anlamıyan nesle âşinâ değiliz.

-O Belde-

Gene aynı şiirde belde, akşam, gölge, deniz, hepsi de mavidir:

Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak
 Bu nefy-ü-hicre müebbet bu yerde mahkûmuz..

.....

Mâi bir akşam

Eder üstünde dâimâ ârâm;

.....

.....

Bildiğim sen ve ben ve mâi deniz

.....

.....

Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,

"Yaz" şiirinde ise yıldız da mavidir:

Büyük, derin, nazar-âvâre, mâi bir yıldız...

"Rüş" şiirinde, gök de mavi:

Bâlâda bil ki mâi semalar durur tehî,
 Aşağıdaki mısırâda olduğu gibi mavinin isim hali olan mavilik kullanılıyor:
 Bir mâilik üstünde yanar gizli ziyâlar,
 Şaire göre yıldızlar bir mavi ipek boşluğun üstündedir:
 Bir mâi ipek boşluğun üstünde kevâkip,

-Çöller-

Mavi renk bazan bakış'a da sıfat oluyor:
 Altın ufuklarında uçar mâi nazralar;

-Perî-i Bahar-

Ay'ın rengi de mâvi:

Ey ince, penbe hilâl, ey yarınki mâi kamer.

-Bayrak-

"Ahmet Hâşim'in bilinmeyen şiirleri" adı altında Fevziye A. Tansel'in yayınladığı makaleden⁵ aldığımız şu mısırâlarda mavi, göze sıfat oluyor:

Mavi gözler.. nedim-i âlâmım
 Fikretim, ruhum orda perverde
 Hüzn-ü şevkim.. ümid-i ilhâmım
 Hep o mest-i melâl gözlerde..

-Mavi Gözler-

Hâşim bir defa da mavi rengi vermek için Semavî sıfatını kullanıyor. Böylelikle gök rengini suya sıfat olarak veriyor:

Neden bu âb-ı semâvîde avlananlar yok
 Bu haşr-ı nûr-ı hüveynâtı hangi kuşlar yer?

-Mehtapta Leylekler-

Gene bir defa farsça kıymetli, mavi bir taşın adı olan fîrûze'yi fîrûze-fâm= (mavi renkli) şekliyle kullanıyor:

Bî-had iken semâ gibi, fîrûze-fâm iken
 Bir cilvegâh-ı encüm-ü lertzân-ı şam iken!

-Deniz-

5 Türk Kültürü, Sayı: 62, I Aralık 1967, Musavver Terakkî mecmuasından.

“Gurûp” şiirinde günün batışını tasvir ederken:

Sanki zerin, safir-ü-elmâsın,
İmtizâcât-ı renk-renginden
Dökülen bir şerâre-i nûrun,

Diyen şair, altın, safir (kıymetli mavi taş) ve elmasın renklerinin karışımından meydana gelmiş renklerle çiziyor.

6- *Gümüş rengi*: Gümüş kelimesi veya Farsça gümüş anlamına gelen sîm kelimesinden yapılmış sîmîn - gümüş gibi, gümüştən) sıfatı mısralarda yer alıyor. Gümüş renkli böcekler suya ninni söylemektedir:

Gümüş böcekler okur âba bir neşide-i hâb,

-Öğle-

Kıyıları da gümüş renlidir:

İçer gümüş kıyılardan remîde âhûlar,

-Öğleden Sonra-

Gamlı manzaralar gümüş kaplı bir buluttur:

Melûl manzaralar şimdi bir gümüşlü sehâb;

-Gece-

Korku veren karanlıklarda gümüş renkli kuşlar vardır:

Vahşî karaltılardaki sîmîn kuşların
Mer'î miyân-ı sine-i yeldâda yerleri:

-Karanlıkta Beyaz Kuşlar-

“Zulmet” şiirinde ay gümüş renklidir:

Lâkin sen
Ki gözlerinde güler nûru bir gümüş mâhım
Eğilme, git,

“Perî-i Bahar” da ise; bahar perisi her gülüşünde, her gülümseyişinde sevdalar anlatır ve altın, gümüş zümrüt ve yakutlar saçar:

Her hande, her tebessümü sevdâlar anlatır;
Altın, gümüş, zümrüt ve yâkutlar saçar!

Şair sulardan bahsederken de gümüş rengini seçiyor:

Sularda,

O gümüş
Safha üstünde şimdi her şey var:

—Bahar—

Öteki renklerde olduğu gibi Hâşim gümüş rengini, şu mısırda da mücerret bir kelime ile kullanıyor ve akşamın gümüştan sessizliğini söylüyor:

Gel bu şâmın gümüş sukûtunda
Bu sedeften hilâle karşı...

.....

—Hilâl-i Semen—

7- *Yeşil*: Hemen hemen bütün şairlerin sevdiği Yeşil rengi dilimizde bir çok nüansları olduğu halde, Hâşim az kullanmıştır. Bunu öteki renklere kıyasla söylüyoruz. Öteki renkler, meselâ kırmızı için çeşitli kelimeler bulmasına rağmen yeşili ifade için sadece Yeşil kelimesi, bir kere sebzgün (Farsça, yeşil renkli), bir kere de zümrüt olarak geçiyor:

Yeşil sularda büyük inciden çiçekler açar,

—Öğle—

“Evim” şiirinde:

Yeşil ve gölgeli dallarda gizlenen ve gülen
Evim... Bugün bana âit, bugün benimsin sen...

“Bahçe” şiirinde:

Gök yeşil, yer sarı, mercan dallar,

“Güneşe” şiirinde:

Yeşil ekinlere feyz-i hayâtı tesrî et,

Sulara akseden yeşil renkli ağaçları Hâşim ne güzel, ne kadar ustalıklarla çiziyor:

Sularda, tûde-i eşcâr-ı sebz-gû-nu bahar
Yeniden ra'şelerle nakş olmuş...

—Bahar—

Şu mısırda Zümrüt kelimesiyle Yeşil renk veriliyor:

Yağar sanki altun, sanki zümrüt, sanki hülyadır!

— Fevziye A. Tansel'in yukarıda adı geçen makalesinde yayımlanan “Terane” isimli şiirde alınmıştır.—

“Hilâl-i Semen” adlı şiirde Yeşil'in sürrealist diyebileceğimiz kullanılışı var:

Bir yeşil bûse sakhyan gözünün
Göreyim cennetinde âtimi.

Yeşil'i doğrudan doğruya söylemeksizin "ağaç"ın rengi diyerek yeşil'in verildiği de oluyor:

Etmeden zehr-bâd-ı fasl-ı elem
Rengi eşcâr-ü-âbı fersûde,

-Gelmeden Evvel-

8- *Gül rengi*: Şiirimizde, özellikle Divan şiirinde, çok işlenen bir tema olan gül, Hâşim'in şiirinde gül rengi veya gül renkli anlamına gelen gülgûn, gülfâm kelimeleriyle yerini alıyor. Çeşitli renklerde gül olduğunu biliriz. Ama dilimizde gül daha ziyade penpe rengi vermek için kullanılmaktadır:

Âteş doludur tutma yanarsın,
Karşında şu gül-gûn piyâle...

-Mukaddime, PİYALE-

"Bir günün sonunda arzu" şiirinde şair:

Güller gibi fecr oldu nümâyân,
Güller gibi... sonsuz iri güller,

derken, ağaran tan yerinin penpe renkli görüldüğünü söylüyor. Çöllerde uzanıp giden sisler de gül renklidir:

Bir hasta çocuk gezdirerek, çöllere gül-fâm
Sisler uzanırken, o senin doğmanı bekler.

-O-

Ufka dalga dalga bir gül rengi penbelik yayılır:

Bir ince ziyâ toz dağıtır nûr-u semâdan...
Ufkun sızar eşbâhma gül dalgalı bir levn.

-Çöller-

Ve sevgilinin gül renkli dudaklarında nağmeler uçar, sakladığı bakışları daima sâkindir, ama ruhu titretir:

Gül-gûn dudaklarında uçar nağmeler, müdâm
Sâkin nigâh-ı muhtecibi; rûhu titretir;

-Peri-i Bahâr-

Şairce bir görüşle, öpücük parlak ve gül renklidir:

Her lahnımı bir bûse-i gül-reng-ü münevver,
Bir sine-i sevdâ ile âfâka fısıldar,

-Gözlerinin İlhamı-

Gök de gül renklidir:

Nev-incilâ fecrin,
Semâ-yı sâkin-ü-gül-günü inkişaf etmiş,
Bir cihân-ı buhârın üstünde.

-Bahâr-

9- *Penbe*: Penbe renk çoğunlukla gül rengi yerine geçebiliyor. Ama bileşik bir renk olan penbe, açığı veya koyusu dikkate alınmazsa, tam bir nüans gösterir. Penbe sıfatını şu beyitte buluyoruz:

Bu penbe gül, bu karanfil ağır ağır erimiş
Üzerinde deðiştikçe her mükedder kış.

-O Eski Hücreye Benzer ki-

Ve şu mısralarda:

Sevimli ev... bugün altında aşkı bekliyorum,
O penbe tıfl-ı melek-çehre nerdedir? diyorum...

-Evim-

Şaire göre güneşin rengi penbe de olabiliyor:

Önümde penbe güneşler açar, güler sanırım,

-Gülerken-

Gene aynı şiirde goncanın rengi de penbedir:

Açar bahâr-ı hayâtımda penbe bir gonce!

Ay'ın rengi de penbe:

Ey ince, penbe hilâl, ey yarınki mâî kamer.

-Bayrak-

10- *Beyaz*: Hâşim'in bu rengi pek sevmediği anlaşılıyor; beyaz'ı bir şiirine verdiği başlıkta kullanmıştır: "Karanlıkta Beyaz Kuşlar". Bir kere de bir şiirinin adını "Hilâl-i Semen" koymuştur. Arapça semen, yasemin demek olduğuna göre, semen beyaz sıfatının yerini almış oluyor:

O soluk göz ki şimdi topraktan
Seyreder başka bir hilâl-i semen,

-Hilâl-i Semen-

Aynı şiirde beyaz renk sedef kelimesiyle veriliyor:

Bu sedeften hilâle karşı senin
Bir yeşil bûse saklıyan gözünün
Göreyim cennetinde âtimi.

Elmasın rengi beyaz kabul edilebileceğine göre, beyaz renk şu mısırâdaki teşbihte yerini buluyor:

Sonra onlarla, sönmek üzere duran,
Soluk semâdaki mahmûr dîde-i elmas...

—Bahar—

11- *Esmer renk*: Bu renk Hâşim'in şiirine iki defa girmiştir. Mehtabın dokuduğu ipekte en rüya esmerdir:

Harir-i esmer-i rü'ya ki nesc eder mehtâp,

—Aks-i Sadâ—

İkincisi ise, mastar halinde, Arapça esmerleşmek anlamındaki ismirâr'dan yapılmış, ismirârî,- esmerlik'dir:

İsmirârî-i rûy-u âfâka
Saçılan nûr-u ra'ş-e-efzâsı;

—Gurûp—

12- *Menekşe rengi*: Temel yedi renkten biri olan menekşe-mor renk, bazan mavi-menekşe karışımı olarak da kullanılıyor. Hâşim'de bu renk ancak bir kere, şu mısırâda yer alıyor:

Menekşe gözleri küsmüş bahâr-ı rü-yâya;

—Güneşe—

Buraya kadar Hâşim'in seçip beğendiği renkleri sunmuş bulunuyoruz. Şimdi de soyut kavramlarla kullanılan Renk kelimesini görelim; bunlar her okuyana göre başka başka anlamlar kazanabiliyor. Meselâ, Düşünen renk:

Bu cephemin düşünen rengi, titriyen bu elim,

—Aks-i Sâda—

Reng-i tahâyüül:

Akşam dökülen reng-i tahayyül gibi meşkûk,
Sîmâ-yı sükûtunda yüzer mübhem-ü-metrûk...

—Çıktığın Geceler—

Reng-i tahassüs:

Eb'adı boğan reng-i tahassüs gibi bir sis,

-Hasta İken-

Reng-i küdüret:

Vermiştii o sâkin odanın hüznüne bir renk,
Bir reng-i küdüret ki eder bizleri dil-tenk.

-Hasta İken-

Reng-i garîp:

Yorgundu o gözlerle bakan rûh-u melûlun,
Akşam gibi a'sâbı geren reng-i garîbi...

-Nehir Üzerinde-

Renkleri ustalıkla kullanan Hâşim, Renksiz kelimesine beş kere, soluk veya solgun sıfatına on iki kere, solmak fiiline üç kere, rengi tam mânasıyle söylemiyen Donuk sıfatına da üç kere yer vermiştir.

RENKLERİN SUNULUŞ TARZI:

Şimdi de bu renklerin genellikle nasıl sunulduğunu gene şiiirlerden aldığımız bazı örneklerle göstermeğe çalışalım:

A) Prizmadan elde edilen renklerle yapılmış İsim-Sifat:

Şiirin adı	Kullanılan Renk
Öğle	YEŞİL sularda.....
O Belde	(Mavi) MÂÎ ve gölgeli bir beldeden.....
O Belde	MÂÎ bir akşam.....
O Belde	MÂÎ bir deniz.....
YazMÂÎ bir yıldız
KışSARI yollarda.....
Şeb-i Nisan	Ey çeşm-i SİYAH.....
Evim	YEŞİL ve gölgeli dallarda.....
Evim	O PENBE tıfl-ı melek çehre.....
Rüş	Balâda bil ki MÂÎ semâlar.....
Başım	Bir KIZIL çehrede.....
RuhumSARI, çıplak, râkit, ölü bir

Çıktığın Geceler	Bâzan SARI bir çehre-i rüyâ.....
Sensiz	Rûhunda...ferdâ-yı SİYEH rengi...
Sensiz	Tâ ufka asılmış SARI bir lem' â-i muğber
Hazân	Yorgun SARI yapraklar.....
Hasta İken	Titrek.....SARI gözler
Hasta İken	Afâka.....SARI bir fer;
Nehir Üzerinde	Akşam... SARI bir hasta semâ...
Nehir Üzerinde	Serperdi o bakes sese akşam
	SARI bir renk.
Nehir Üzerinde	Afâka sürükler SARI güller
Nehir Üzerinde	Müphem SARI yıldızları
Bahçe	Gök YEŞİL, yer SARI
Hayâl-i Aşkım	Bir sehâb-ı SİYAH içinde ayân
	SARI bir çehre ararım.....
	SARI bir çehre.....
Hayâl-i Aşkım	SARI, pejmürde bir soluk zühre!..
Perî-i BahârMÂÎ manzaralar;
Gülerken	Önümde PENBE güneşler uçar.....
Gülerken	Açar.....FENBE bir gonce!
Perî-i Hürriyet	KIZIL ve gölgeli.....
Bayrak	Ey ince PENBE hilâl, ey yarınkı
	MÂÎ kamer.
Güneşe	YEŞİL ekinlere.....
Mâî Gözler	MÂÎ gözler.. nedim-i âlâmım

B) Benzetme yardımıyla renk belirten, sıfat olmuş isimler veya sıfatlar:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Karanlıkta Beyaz Kuşlar	Vahşi karaltılardaki SİMİN Kuşların...
Yollar	Bütün sular ZEHEBÎ lerzelerle...
Yaz	Sürüklenir ZEHEBÎ kumlar üstünde,
Mukaddime	Karşında şu GÜLGÜN piyâle...
Ölmek	Parıltılarla yanan bir mesâ-yı MEZBAHArenk
Merdiven	Eteklerinde GÜNEŞ rengi bir yığın yaprak
Merdiven	Durur ALEV gibi dallarda.....
Merdiven	Sular mı yandı? neden TUNC'a benziyor mermer?

Parıltı	ÂTEŞ gibi bir nehr akıyordu,
O	SİMİN dumanlarda.....
Sensiz	Bir feyz-i ziyâ...âb-ı Zerinde,
Hasta İken	Ufkun..... GÜL DALGALI bir...
Nehir Üzerinde	Nehrin ZEHEBÎ sine-i emyahını...
Perî-i Bahar	GÜLGÜN dudaklarında.....
Kış	Cebin-i leylede bir katre-i ZEHEP gibi,
Bahar	Semâ-yı sâkin-ü-GÜL-GÜNÜ inkişâf etmiş,
Bahar	Sularda, tûde-i eşcar-ı SEBZ-GÜN-u bâhar

C) Bitkilerden alınmış renklerle yapılan benzetmeler:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Nehir Üzerinde	Afâka sürükler Sarı Güller, krizantem,
Ağaç	Havzın suyu ERGUVÂNE döndü.
Güneşe	MENEKŞE gözleri küsmüş.....
O	Bir hasta çocuk..., çöllere GÜLFÂM
Hilâl-i Semen	Seyreder başka bir hilâl-i SEMEN,

D) Hayvan hayatından alınmış renklerle yapılan benzetmeler:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Siyah Kuşlar	Gurub-u HÜN ile.....
Son Bahar	Dökerken ufka donuk KANLI bir ziyâ Eylûl
Aks-i Sadâ	Gözümde vahşet-i HÜNİN-i.....
Kendime	Karşımda ufk-u HÜN-u cidâl.....
Ölmek	KANLI bir gömlek.....
Merdiven	Eğilmiş arza, KANAR, muttasıl KANAR güller,
O	Durur alev gibi dallarda KANLI bülbüller, Yorgun sular üstünde KANAR.....
Hazân	Bir KANLI ziyâ.....
Hazân	On beş senedir..... güneş KANLI....
Süvârî	Bir süvârî geliyor KAN rengi.
Perî-i Hürriyet	Gülen dudakları.... KANLI bir güldü
Hilâl-i Semen	Bu SEDEFTEN hilâle.....

Öğle Yeşil sularda büyük İNCİden çiçekler açar;
Bahçe Gök yeşil..... MERCAN dallar,

E) Madenlerden, kıymetli, kıymetsiz taşlardan alınmış renklerle yapılan benzetmeler:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Öğle	GÜMÜŞ böcekler okur.....
Öğleden Sonra	İçer GÜMÜŞ kıyılardan.....
Gece	Melûl manzaralar şimdi bir GÜMÜŞLÜ sehâp,
Siyah Kuşlar	Kızıl kamışlara, YÂKUT âba konmuşlar;
Yollar	Kısıldı ALTIN ufuklarda.....
Yollar	Gurûp içinde bu eşkâl-i bi-hudû-u ZEHEP
Yollar	Deriçelerde bir ALTIN ziyâ yakıp...
Yollar	Şimdi ZER gözleriyle.....
Yollar	Biri ALTIN göziyle.....
Yollar	Şimdi ZER gözleriyle, tâ öteden
Zulmet	Adımlarınçün... Pür-incilâ-vü -ZEHEP-
Zulmet	Ki gözlerinde... bir GÜMÜŞ mâhın
Zulmet	Dudakların... gözlerin pür-ZER,
Zulmet	O belde-i ZER-ü-hulyâda.....
Birlikte	Bu kamer, Bu ALTIN gül...
Deniz	Bî-had iken semâ gibi, FİRÛZE-fâm iken,
Son Bahar	Suyu YÂKUT'a döndüren bu hazân,
Merdiven	Sular mı yandı? neden TUNC'a benziyor...
Bir Günün Sonunda Arzu	ALTIN kulelerden yine kuşlar,
Bir Günün Sonunda Arzu	Bir SIRMA kemerdir suya baksam;
Sensiz	Bir feyz-i ziyâ haşrederek âb-ı ZER'inde,
Hazân	Avâre felâket gülü, ALTIN kırizantem,
Nehir Üzerinde	Ağlardı o ALTIN suyun üstünde.....
Ağaç	Yaprak âteş oldu, kuş ta YÂKUT;
Gurûp	Sanki ZER'in, SAFİR'ü-ELMÂS'm,
Perî-i Bahar	Her hande, her tebessümü sevdalar anlatır; ALTIN, GÜMÜŞ, ZÜMRÛT ve YAKUT'lar saçar!

Perî-i Bahar
Sürûd-u Emel
Her Güzellik İçin
Her Güzellik İçin
Perî-i Hürriyet
Perî-i Hürriyet
Perî-i Hürriyet
Hilâl-i Semen
Bahâr

ALTIN ufuklarında uçar.....
Güldün.... ALTIN'lı ziyâlar
MÜZEHHEP, hande-ver bir şi'r-i rü'ya...
Senin ey....., ey şi'r-i MÜZEHHEP,
Zalâm-ı leylede mer'idi râh-ı ZERKârı
ZER-i hayâl ile perverde....
Gözünde katre-i ZERRİN-i ihtisas-ü-heves
Gel bu şâmın GÜMÜŞ sükûtunda
Sularda.....
O GÜMÜŞ
Safha üstünde şimdi her şey var:
Soluk semâdeki mahmûr dîde-i ELMAS...

Bahâr

F) Düşünceyi, duyguyu anlatan renkler:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Aks-i Sadâ Çıktığın Geceler	Bu cehennemden DÜŞÜNEN rengi..... Akşam dökülen reng-i TAHAYYÛL gibi muğber,
Hasta İken	Eb'adı boğan reng-i TAHASSUS gibi bir sis,
Hasta İken	Bir reng-i KÛDÛRET ki eder bizleri dil- tenk.
Nehir Üzerinde Nehir Üzerinde	Akşam gibi a'sâbı geren reng-i GARİBÎ.. Bir hüzn-ü MÜZEHHEP gibi durgun yine Dicle,

G) Yoğun olmayan renkler, renksizler:

Şiirin adı	Kullanılan renk
Yollar Son Bahâr	SOLUK ve gölgeli sîmâlarında..... Dökerken ufka DONUK, kanlı bir ziyâ Eylûl,
Merdiven	Sular sarardı... yüzün perde perde SOL- MAKTA,
Çıktığın Akşamlar	Her şey dağılır, ince dumanlar gibi Bİ- RENK

O	Hatta o SOLUK çehreye.....
O	Altında o yorgun, o SOLUK heykel-i mâtem!
Sensiz	Bir bir o DONUK gözlerin.....
Hazân	Yerlerde yatan, sisli, DONUK hüsn-ü te-baha.
Hasta İken	Bir safha-i rü'yâ gibi BÎ-RENK idi çehren!
Hasta İken	Birden O DONUK gözlere dolmuştu kamerler..
Çöller	Bir hâre-i nûr ince, SOLUK zulmete düşmüş;
Nehir Üzerinde	Her şey o kadar gamlı, SOLUK.....
Hayâl-i Aşkım	SOLUVERMİŞ, perîde reng-i bahâr,
Hayâl-i Aşkım	Bu SOLUK renkli,.....
Hayâl-i Aşkım	Sarı, pejmürde bir SOLUK zühre!...
Girye-i Niyâz	Seni mağrur eden bu hüsn-ü şebâp,
	SOLACAKTIR;
Hilâl-i Semen	O SOLUK göz ki şimdi topraktan
Hilâl-i Semen	O SOLAN şî'r-i sâf-ü-mağmûmu
Kış	Bu SOLUK lem'a-i ümmîr-resi,
Bahâr	SOLUK semâdaki mahmûr dîde-i elmas...
Akşamlarım	Erir bu dem kalır ufkumda BÎ-ZİYÂ bir renk,

RENKLERİN PSİKOLOJİK AKİSLERİ:

Hâşim'in kullandığı renkleri örnekleriyle verdik. Görülüyor ki ressam-şair Hâşim şiirlerinde aydınlık getiren renkler kullanmakla beraber, renkleri, şekilleri silen, daha doğrusu, renklerin, şekillerin kusurlu yanlarını gözden gizleyen, onlara bir yumuşaklık, bir başka, belki de romantik bir güzellik veren karanlıkların rengini tercih etmiştir. Bu hoşlandığı yarı karanlık atmosferde Hâşim, insanlardan uzak, kendi muhayyilesinin yarattığı bir evrende yaşamayı düşünüyordu şüphesiz. İşte bu yüzden, şiirlerindeki çevre genellikle siyah renkle çizilmiştir. Yalnızlıktan hoşlanan, öfkenin ateşten çenberi içinde sıkışıp kalmış ve ruhundaki isyanın belki de en kuvvetli sebebi, hayal kırıklığına uğramış Hâşim için seçilecek en güzel renk, gayet

tabii ki siyah olacaktı. "Bu ürkek, bu kendi içine kapanmış hülyavî aşk hayatı yanında, daha pek küçük yaşta bile Hâşim'in ruhunu tenakuzlar, tezatlar sarmıştır. Onun ruhu daimî bir gece, daimî bir keder hali yaşamaktadır."⁶ "Çünkü içindeki tezatların kuduruşunu bu ışıpta seyretmeğe tahammülü yoktur; bunların cenkleri alaca karanlıkta cereyan etmelidir. bu sebeple, ömrünün bütün pencereleri, ışığa, güneşe karşı kapalıdır."⁷ Gerçekten Hâşim'in şiirlerinde güneşi pek göremezsiniz. Güneş varsa eğer, "Güneşe" şiiri hariç, daha çok batarken tasvir edilmiştir. Uzakta parıldayan yıldızlar gibi ay da, solgun yüzü ve yumuşak renkleriyle, özellikle karanlıklar içinde, onun ruhuna ve mizacına daha uygun düşmektedir. O'nun şiirlerindeki "... sanki japonya'lı bir ressamın siyah mürekkeple çizdiği müphem ve na tamam âlemin resimleri hep hafızamızda nakşolmuştur."⁸ Hâşim'in siyah rengi bu kadar fazla kullanması belki de içinde hüküm süren ümitsizlik gecesinin kara renginin bir yer değiştirmesidir. Belki şâir karanlıklarda kendi kaderinin bir benzerini görüyordur. Sanırsınız ki karanlıklar ruhunu kasıp kavuran isyan ateşini perdeliyor. Siyah renk, eşyanın şeklini belirten hatlarını kaldırarak, onları müphemleştirerek içimizde sonsuza doğru bir yükseliş hissini yaratmıyor mu? Bu renk Hâşim'i eşyadan tecrit ederek bir nevi içe kapanışa zorluyor. Bu içe kapanışla şâir realitenin boğucu baskısından kendisini kurtararak avunabiliyor, kendi iç âleminin keşfine çıkıp, kimseden teselli beklemeğe muhtaç olmadığı için de gururunu kolayca tatmin edebiliyor!

Uzlet-serâyı samt-ü-gurûrumda münferit,
Yalnız sadâ-yı kalbime münâd-ü-mu'tekit,
Zulmetlerin kudûmunu ben şimdi isterim!

(Şimdi)

Ahmet Hâşim gururlu insandı. Her gururlu insan gibi kendisinde maddî ve manevî meziyetlerin bulunmasını, pek tabii, istiyordu. Ama fizik bakımından kendisini çirkin buluşu onu her zaman ıstırap çekmeğe mahkûm etmiştir. Ne tekim Yakup Kadri⁹: "O yazdığı şiirler bakımından değilse bile, kafası, yüzü, giyinişi ve tavrı hareketleri bakımından kendisini de beğenmezdi. Ve bundan dolayıdır ki, uzun bir süre bize görünmekten kaçmış, Fecr-i Âti semtine dahi uğramak istememiştir." diyor. Çirkinliği şüphesiz onda aşağılık

6 Şerif Hulûsi; AHMET, HÂŞİM, Hayatı ve Şiirleri, s. XIX

7 Aynı eser, s. XX

8 Aynı eser, s. XXXI

9 Y.K. Karaosmanoğlu; Hayat dergisi, sayı: 5; 28. I. 1965

konpleksi de yaratıyordu: "O kendisini cemiyet kadar tabiatın da gadrine uğramış sanıyordu. Kafasını biçimsiz, yüzünü çirkin ve bünyesini vaktinden evvel ihtiyarlamış buluyordu. Bu hali ile onu hangi kadın beğenebilirdi? kimin senpatisini kazanmak ihtimali vardı? İşte bu kuruntu, bu kuşku, bu ki Hâşim'i insandan kaçan, yarı vahşi bir kimse durumuna sokmuştu."¹⁰ Toplumdan ve insanlardan kaçıp kendi içine kapanan şairin kinlerinin, hiddetinin yatışmasına, sükûnete kavuşmasına bu ışksız, bu karanlık dekor, her halde, yardımcı oluyordu.

Şiirlerine siyahtan sonra kırmızının ve nüanslarının hâkim renk olarak girmesi, Hâşim'in içindeki ateşi çok güzel anlatıyor ve kırmızı renk, ruhunun dalgalanışlarını, benliğini saran öfkeyi dile getirmek suretiyle onun hassas, hatta alıngan tabiatını ve romantik muhayyilesini tatmin ediyor. Yakın arkadaşlığı sebebiyle Hâşim'in manevî portresini her kesten daha iyi ve daha isabetli bir görüşle çizen Yakup Kadri Karaosmanoğlu şöyle diyor: "Hâşim, bence, Gourmont'u mutlaka kendi refolement'larını, kendi konplekslerini en iyi ifade eden ve kendisindeki paradoks yapma istidadını besleyen bir yazar olarak beğeniyordu. Daha doğrusu ihtilaçlı mizacının izahını, bütün kıymet hükümlerini alt üst eden, bütün yerleşen kanaatları sarsan bu inkârcı, yıkıcı, dağıtıcı fikir adamının yazılarında buluyordu."¹¹

Daha önce de bir yazımızda¹², ruhundaki ikiliğe temas ettiğimiz, şiirindeki romantik izleri belirttiğimiz ve:

Hayâl-ü hissîmî reng-i muhîte benzeterek,

diyen Hâşim'in ruh hali ile manzara arasında bir benzerlik, bir yaklaşma bulmak mümkündür. Şair içindeki yangının adeta dıştaki tezahürü olan dekoru kırmızı ve nüanslarıyla resmetmiştir. Bir çok kırmızı tonları vermekle beraber bunlara kan rengini, ateş rengini, alev rengini de katmıştır. Hâşim kırmızı rengi telkin eden Kan ve Ateş kelimelerini niçin çok kullanmıştır? Ateş belki de içimizde durmadan yanan, onun şiirinin atmosferine girince bizim de kalbimizi aynı sıcaklıkla dolduran kandır. Çünkü kan da ateş kadar sıcaktır. Güneşin batışını tasvir ederken Hâşim'in: "Eğilmiş arza kanar, muttaşıl kanar güller" demesinden; gene "Suya bir hûn-i âteşin akıyor." mısraından, "Siyah Kuşlar" şiirindeki:

10 Y.K. Karaosmanoğlu, Hayat dergisi, sayı. 5; 28. I. 1965

11 Y.K. Karaosmanoğlu, Hayat dergisi, sayı. 5; 28.I.1965

12 Dr. Necdet Bingöl, Gazi Eğitim Enstitüsü Araştırmaları ve İncelemeleri, Bülten: 2, Mart 1962

Gurûb-u-hûn ile perverde-rûh olan kuşlar

 Ufukta bir ser-i maktû'u andıran güneşi
 Sükût-u-gamla yemişler ve şimdi doymuşlar.

Mısralarından ve:

Ezvak-ı gayz-ü kîn ile mestidedir serim;
 Hûnumda zehr-i nûr-u gurûp etmiş inhilâl.

Beyitinden de anlaşılıyor ki, ruhunda kanayan bir yarannın, belki kendisine rağmen, bütün yakıcılığı ve acısıyla kendisini duyurmasın, daha doğrusu, bütün kinci, âsi kimselerde görüldüğü gibi onda da benliğini kavuran, tahrip edici, şuur altına itilmiş bir tutkunun şuur üstüne çıkmasının bir işaretidir. Hayatın katı bir gerçek, ölümün ise kaçınılmaz oluşu da buna sebep teşkil edebilir. KAN ve ATEŞ kelimeleri, bir anlamda, topluma, onu aptal sananlara, aşkına cevap vermiyenlere karşı içinde köpüren, her şeyi dinamitlemek isteyen bir öfkenin, sadık bir zevk alışın habercisi, sembollerdir. Hâşim'deki bu pek fazla sert olmayan sadizm onu bazan bencil, inkârcı, yıkıcı, her kese ve her şeye isyan edici, ama, bazan da sadizmin hücumuna karşı, hafifletilmiş diyebileceğimiz bir mazoşizm onu adeta korkak bir yaratık haline koyuyor, hatta onu sessizliğe, kendi kendini tecride, yalnızlığa sürüklüyor. Bu yalnızlık duygusu derinleşerek melankoliye dönüşüyor ve şaire ölümü hatırlatıyor:

Durgun suya baktım ve dedim: âh ölebilsen.
 Mâdem ki yok ağlayacak mevtime kimsem.

Bu bir birine zıt olan kin, isyan ile tevekkül ve kadere boyun eğiş, biri onu harekete geçirirken ötekisi onu durduruyor ve zulm etme duygusu yerini yumuşak hislere bırakıyor. Neticede Hâşim bu iki zıt kutup arasında, öfke, kin, ihtiras, arzu, ümit, ümitsizlik girdapları içerisinde, bu "nefy-ü-hicre müebbet bu yerde" mahkûm ve şüphesiz ki hâtıralar kaynağı o

Uzak
 Ve mâî bir beldeden cüdâ kalarak,

"suçsuz beden"inin "çetin baş"ı ile nasıl birleştiğine hep şaşarak, ve

Firâz-ı zirve-i Sînâ-yı hahra yükselerek
 Oradan,
 Savt-ı ümmîd-i kalbi dinlemeden
 Cevf-i husrâna düşmek istiyorum. Der.

Ahmet Hâşim'in kırmızıya niçin fazla yer verdiğini Şerif Hulûsi şöyle izah ediyor: ".....diğer taraftan, annesinin ve Dicle'nin elem, keder, hüznü,

gam ve ilâ... hislerini telkin eden ve bütün hayal âlemini melâl rengine bürüyen hâtıraları yanında, melâlin bir nevi transfigürasyonu olan akşamları, akşamın kızıl renklerini yakalamakla, veya bu renkler üzerinde işlemekle meşgûldür."¹³

Hâşim'in özellikle "*Piyale*"de sunduğu şiirler, kırmızı nüanslarının, altın sarısının ahenkli cümbüşü içinde yaratılmıştır. Yazımızdaki "Renklerin Sunuluş Tarzı" kısmına bakılacak olursa Hâşim'in çoğu zaman altın, gümüş, bakır ve bir bakır alaşımı olan tunç gibi madenlerin rengini tercih ettiği görülür. Öyle ise şâirin mânevi dünyasını incelemeğe çalışırken mâdenlerin parıltıları bize ışık tutabilir. Böylece "mâdenler" senbolü, yer altında gizli yatan mâdenlerin gün ışığına çıkıp kendilerini haber vermeleri gibi, Hâşim'in benliğini yaratan unsurları bulmakta bize yardımcı olabilir. Anlaşıyor ki şâir mâdenler âleminde hissiliğe, iç döküşe, coşkunluğa adeta karşı çıkan hissizliği, soğukluğu, sertliği ve katılığı buluyor. Çünkü, bu da gayet tabiidir, ıstıraplara, heyecanlara tabiatı icabı katılamayan mâden, gizli yanı olmayan objektif realiteyi önümüze dikerek sübjektif hayalin dolu dizgin koşmuk arzusuna set çeker. Hâşim'de vakit vakit rastladığımız heyecan, ihtiras ve isyan madde-nin belli sınırları içine çekilmek zorunda kahr, böylelikle mâden bir nevi denge unsuru olur. Mâdenlerden başka firûze, yakut, safir, elmas, zümrüt gibi kıymetli taşlar da onun şiirini süslemiştir. Mütevazi bir hayat süren Hâşim için kıymetli taşları kullanmak, gerçekte bulamadıklarına hiç olmazsa hayalinde kavuşmak arzusuna, mâsum, şairce bir isteğe, fantezist bir hevese, ama aynı zamanda ruh zenginliğine de delâlet edebilir. A. Hamdi Tanpınar bir yazısında¹⁴: ".....Halbuki hakikatta kuru ekmeğini bile ilk rast geldiği ile paylaşacak bir yaratılıştaki idi." diyor.

Hâşim'in kullandığı renkler arasında altın sarısı önemli bir yer alıyor demıştik. Altın sarısındaki rengi veren altın, ağırlığı ve yoğunluğu ile onun ruhunda parlak ve sıcak ışıltılar yaratıyor. Altının sarı parıltılarında kendini gösteren maddî gerçek, muhayyilenin mânevi gerçeğine, bilinmeyen iklimlere götüren, "hangi bir belde-i hayâle" gittiği belli olmayan "Yollar" açıyor. Bu renk, belki, zenginlik işareti altının rengi olduğu için, eskidenberi kudretin, şerefin senbolü haline gelmiştir. Asıl bir mâden telakki edilen altın şairdeki büyüklük ve gurur hissini de tatmin ediyor. Biliyoruz ki kendisine:

Her gayen olsun ufku gurûrunda müntehi.

Diye öğüt verir. Sarı ise, ümit sahili yasaklanmış, hüznün denizinde kulaç atan kimselerin ve "Melâli anlamayan nesle âşinâ değiliz" ve "Sarı bir çehre ararım." diyen Hâşim'in hoşlandığı bir renktir.

13 Şerif Hulûsi, adı geçen eser. s. XX.

14 Yeni Türk, No: 70, Temmuz 1935.

Mavi, gözleri ve ruhu dinlendirir; göğü, denizi hatırlatarak mekânın bizi saran dar çerçevesinden kendimizi kurtarıp sonsuzluğa doğru yükselebilmek imkânını hazırlar. Hâşim hayal kırıklığını bir yana atabildiği an, melâlini, yalnızlığını, kimsesizliğini unutuyor, mavi denize, pek sevdiği Gün Batışının alev alev tutuşturduğu ve "Bir hırâm-ı hazîn-i mâtem ile," güneşin kaybolup gittiği, üstünde yıldızların dolaştığı "mavi ipek boşluğa", göklere, yıldızlara, mavi denize, mavi akşama, mavi gölgeli Belde'ye bakıyor ve hicrana mah-kûm şair:

Bütün bizimçündür
Ne varsa aşk ile bîdar-ı ra'şce, ya nâim,
Ne varsa âit olan leyl-i hande-me'nûsa,
Sana âit lehimdeki bûse,
Lebinin surh-u bî-zevâli benim.

Diyerek, az da olsa ümide kollarını açabiliyor.

Hâşim'in kullandığı gül rengine ve penbeye gelince: Daha önce verdiği-miz örneklerden de görüldüğü üzere bunlar, meselâ güle sıfat olmuş veya yüzün, dudakların sislerin, fecir vakti göklerin aldığı rengi belirtmek için kullanılmıştır. Bu da şâirin eşyayı ve insanları hep karanlık ve hüznün içinde görmekten sıyrılıp kötümserliğin her kese çabucak uyan kara elbisesini atarak iyimserliğe dönebildiği anlarda oluyor.

Gümüş rengi, Hâşim'in şiirleri için hazırladığı dekorun zaman zaman ve yer yer sıcak renklerden kurtulup, hayal kurmaya daha elverişli havaya bürünmesini sağlamakta, şâirin içindeki ateşi âteta kül ile örtmektedir. Böylece bu renk şâirin gözüne olduğu kadar ruhuna da hem huzuru hem de rahathğı getirmiş oluyor. Hâşim bu rengi kıyıları, bulutlar, kuşlar, ay, sular gibi tabiat-taki varlıklara bir kere de sükûta sıfat olarak vermiştir.

Yeşil; bizde de kutsal bir anlama sahip bu renk, bazı, ülkelerde dinî inanışları, hemen her yerde de neşeyi, canlılığı, ebedî hayatı ifade eder. Bu renk, hayattan bıkkınlıkla ezik, küskün, içindeki fırtınaya kendini kolayca teslim eden şâirin gönlünü dinlendirecek bir âlemin vaz geçilmez unsurları sulara ve:

Yeşil ve gölgeli dallarda gizlenen ve gülen
Evim... bu gün bana âit, bu gün benimsin sen...

mısrâlarındaki gibi, dallara bir sıfat, olmuş; karamsarlığın" ufk-u tesellîye karşı perdeleri çekilmiş" o eski hücrelerinde kendi kendisini hapseden şaire

yaşama sevinci telkin ederek onun hayata bağlanmasını adeta kolaylaştırmıştır.

Renkler sıralamasında en sonda bulunan Beyaz'a gelince: Karanlığa, karaya gözü ve gönlü yatkın, açık seçikten ziyade belirsizi seven Hâşim beyaz'ı pek az kullanmıştır. Çünkü beyaz ışıktır, her şeyi gerçekteki haliyle gösterir; bir anlamda ümittir, neşedir.

Neticede, bütün bu renkler yelpazesini dikkatle incelediğimiz zaman görüyoruz ki: Şairin ruhundaki külkreyişleri, veya sukûnete kavuşup durulmaları çizen sıcak, parlak, keskin renkler tezi ile, karanlık, silik, soğuk renkler antitezinden ustalıklı kullanılmış renkler sentezi meydana geliyor ve bu sentez onun ruh terazisinin iki kefesini dengede tutuyor. Bir başka deyişle bu, şairin mânevi hayatı için bir "psişik telâfi" oluyor.

Bu araştırmamızda şair Hâşim'in psikolojisinin incelenmesinde ip uçları olabilecek hususlara dikkati çekmek, Renk Psikolojisi alanında yapılan ilmi araştırmalar daha tam mânasıyla sonuçlanmadığı; ister şair, ister ressam, renklerle uğraşan kimselerin neden şu veya bu rengi tercih ettiği ilim yoluyla henüz açıklanmadığı için, biz, sadece, değerli şairimiz Ahmet Hâşim'in dış âlem ile iç âlemi arasında kurduğu ilişkileri göstermek, meselâ bir manzara karşısındaki ruh davranışını, renklerin onun ruhundaki psikolojik aksini, mısralarına eğilerek araştırmak, ileride Hâşim hakkında incelemeler yapacak araştırmacılara, elimizden geldiği kadar psikolojik veriler hazırlamak, bilinmiyen ufuklara doğru bir kapı açmak istedik.

Sözlerimizi bitirirken diyeceğiz ki, hemen her rengin kullanılmış olması, Hâşim'in kâinatı görüşünü daha müşahhas bir hale koymuş, eşya ve ruh münasebetlerini düzenliyen psikolojik faktörlerin bir az daha açıklık kazanmasına yardım etmiş, Hâşim'in şiirine, dolayısıyla şiirimize, ayrı ve müstesna bir renk katmıştır.